

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСКУРСУ В ТВОРЧОСТІ ГЕКТОРА МАНРО (САКІ)

У даній статті було проведено дослідження такого лінгвістичного явища як дискурс художнього твору, характерного для творчості Гектора Манро (Сакі), та особливості його передачі при перекладі з англійської мови українською. Дослідження проводилося на основі виділених груп образів в оповіданнях Гектора Манро, в яких найбільш повно розкрилося явище дискурсу. Нам вдалося простежити народження дискурсу на прикладі образів третьої групи на матеріалі оповідання Сакі «Відмовити Таррінгтона», де вдало поєднані спонтанне мовлення і вербальне протистояння.

Ключові слова: дискурс художнього твору, дискурс-аналіз, текст, соціолінгвістика, теорія мовних актів, семантика, прагматика мовлення.

This work is dedicated to the research of such linguistic phenomenon, as literary discourse, which is characteristic for the works of Hector Munro (Saki), and the peculiarities of its rendering in translation from English into Ukrainian. The research was conducted on the basis of earlier distinguished groups of images in Hector Munro's short stories, which disclose the phenomenon of discourse. We managed to trace the appearance of discourse in the third group of images on the material of Saki's short story "Talking out of Tarrington" where the author successfully combines spontaneous storytelling and verbal dueling.

Key words: literary discourse, discourse-analysis, text, sociolinguistics, speech act theory, semantics, speech pragmatics.

Постановка проблеми у її загальному вигляді та її зв'язку з важливими науковими задачами. Дана стаття присвячена дослідженню ключових образів у творах Гектора Манро, які відображують відношення дискурсу, та вивченню особливостей перекладу цих елементів дискурсу українською мовою.

Термін «дискурс» є одним з центральним понять сучасної лінгвістики. Дискурс (з французької "discourse" – мовлення) - це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними та іншими факторами [1, с. 6]. Вивчення дискурсу та дискурсивний аналіз є порівняно молодими дисциплінами, особливо в лінгвістиці, проте вони викликають неабиякий науковий інтерес і привертають увагу дослідників до різних аспектів дискурсу. За останнє десятиріччя чимало наукових праць були присвячені зокрема політичному дискурсу та особливостям його перекладу. Також велика увага філологів-науковців традиційно приділяється юридичному та рекламному дискурсам, оскільки це є випитаним з боку суб'єктів ринкової економіки. Таким чином, в сучасній лінгвістичній науці дискурс вивчається і досліджується здебільшого в прагматичному контексті, як засіб або інструмент побудови суто практично спрямованого тексту або повідомлення, яке слугує лише для досягнення мети комунікації. Наприклад, виступ

політичного діяча, виступ юриста в суді або рекламне повідомлення.

Актуальність даної статті зумовлена тим фактом, що на сьогоднішній день існує невелика кількість друкованих праць, в яких би розглядався дискурс художніх творів або авторський дискурс, більшість з яких написані російською мовою. Крім того, у вітчизняній лінгвістичній науці практично відсутні роботи, які б досліджували творчість Гектора Манро (Сакі).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблемами вивчення дискурсу займалися такі науковці, як: С.Павличко, О.Ніка, О.Селіванова, О.Балабан, Є.Степанов, Г.Орлов тощо. У працях О.Ніка дискурс розглядається в історичній перспективі, а також з точки зору модальності. О.Селіванова дотримується засад теорії комунікації й розглядає дискурсивний аналіз як засіб охарактеризувати те, яким чином повідомлення в ході розмови досягає мети комунікації. Роботи С.Павличко присвячені більшою мірою дискурсу модернізму в українській літературі, тобто вона не досліджувала це явище при перекладі, але була першою з українських дослідників, хто підкреслив важливість аналізу дискурсів художніх творів та персонажів з точки зору психології автору.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дискурс художнього твору є не тільки підґрунтям, обрамленням, фоном, але і виступає стилем мислення і мовлення автора, які він вкладає в персонажів і які мають бути збережені при перекладі [1, с. 8]. Правильно перекладений дискурс є мостом між культурами та епохами. Художній текст має створювати світ, де зміст, почуття, експресивність та цілісність сприйняття його читачем є його обов'язковими складовими. Для відтворення кожного з цих компонентів надзвичайно важливим є розуміння перекладачем дискурсу твору через його інтерпретацію та правильне відтворення у мові перекладу. Тому поняття *«дискурс художнього твору»* потребує більш ретельного дослідження як один з найважливіших чинників відтворення та збереження літературної цінності художніх творів при перекладі.

Формування цілей статті (постановка завдання). Одним з найважливіших завдань даного дослідження є вирішення питання щодо правильного розуміння та інтерпретації ключових художніх образів у творах Гектора Манро, що можна зробити лише за допомогою дискурсивного аналізу. Такій підхід обґрунтований тим, що ці образи або були створені на основі дискурсу, або використовують це явище як складову частину. **Метою** даної статті є дослідити поняття дискурс на прикладі творів Гектора Манро та виявити роль дискурсу при перекладі українською.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. В творчості Гектора Манро більше, ніж у багатьох інших письменників, зустрічаються відношення дискурсу. Як відомо, письменник насичував свої оповідання іронією, гумором, а іноді - гіркою сатирою, метою яких було привернути увагу та викрити людські пороки, якими було охоплене сучасне йому суспільство.

В ході дослідження творчості Гектора Манро та проведеного аналізу досліджень зарубіжних авторів, таких як Прінгл [3, с. 32], Андруїні, Ходгсон [2, с. 52] та ін., вдалося поділити образи з його оповідань на чотири групи відповідно до пороків, які він висміював:

1. Образ **дитини** – чистої та природної, який зазвичай протиставлявся суспільству, відсутності фантазії та черствості дорослих. Наприклад, в оповіданні «Середні Ваштар» маленький хлопчик Конрадіні знаходить втіху в своєму улюбленці-тхорі, його світ сповнений дитячих фантазій, які допомагають йому пережити жорстокість реального світу та хвороби: *«Не маючи уяви, він би давно здався хворобі.»*

2. Образ **дива** – це надприродний елемент, який виконує функцію шокувати нічого не підозрюючу людину, вибити її з колії буденності, як, наприклад, в оповіданні «Тобермори». *«Бажаєш молока, Тобермори?» доволі напруженим голосом спитала його Леді Блемлі. «Не відмовлюся,» почулася відповідь в тоні цілковитої байдужості. Серед слухачів, що ледве стримували хвилювання, пронеслося тремтіння, і Леді Блемлі можна пробачити, що вона непевно наливала молоко до блюдіця.»*

3. Образ **вигадки** представлений брехунами та ошукачами, які використовують свої вербальні навички, кмітливість та спостережливість щоб розкрити правду про своїх жертв; образ позначає розіграші та брехню з певною метою. В оповіданні «Відмовити Тарінгтона» Кловіс розіграє та каже неправду Тарінгтону, щоб відбити у нього бажання йти з ними на пікнік. Наприклад, він збрехав, що його тітка ніколи не снідає і що *«вона вступила до Національної Ліги Протівників Сніданку»*.

4. Образ **ретельної нікчемності** розкривається в численних спробах його персонажів здаватися кимось більше, ніж вони є насправді. Наприклад, в оповіданні «Рубаї Реджинальда» Герцогиня звинувачує його в хабарництві через те, що він віддав виноград виборцю, який ще не визначився зі своїми політичними симпатіями, а агітаційний лист вручив хворій жінці, хоча герцогиня наказувала зробити навпаки. Вона боялася, що *«це могло скомпрометувати кандидата, якого вона підтримувала»*. А Реджинальд іронічно зауважив, що *«очікувалося, що він підтримуватиме фонди церкви, фонди клубів футболу, крикету...»* та багато ще чого, *«однак хабарництво було недопустимим.»* [3, с. 34].

Всі ці групи образів набувають своєї повноти лише завдяки дискурсу, який є невід'ємною їх складовою. Розглянемо дискурс художнього твору більш детально на прикладі образів третьої групи, тобто Вигадки. Так, в оповіданні «Відмовити Тарінгтона» Кловіс змушений на ходу вигадувати такі відповіді, які б відбили у Тарінгтона бажання відпочивати на пікніку. І йому це вдається. Кожна наступна репліка Кловіса є неочікуваною, все більше шокує незваного гостя і зрештою, змушує його здатися і «покинути поле бою». Можна зрозуміти, що мовлення Кловіса спонтанне, він керується лише власною кмітливістю та гострим розумом [4, с. 47]. Саме в процесі такого мовлення, переданого автором, і народжується дискурс. Для нашого дослідження це оповідання тим цінніше, що в ньому скомбіновані спонтанне мовлення з діалогом, тобто існує і так зване вербальне протистояння, що створює ідеальні умови для аналізу дискурсу.

Дана група образів також прекрасно проілюстрована в оповіданні «Відкрите вікно», яке побудоване на розповіді дівчинки, що в кінці виявляється суцільною вигадкою. Більше того, оповідання закінчується фразою «вигадувати на ходу було її відмінною особливістю». Мовлення дівчинки також є спонтанним, вона в деталях описує зовнішність своїх родичів, собаку і навіть пісню, яку вони співали: «Бідолашна тітонька, ніколи не полишає надії, що вони от-от повернуться, вони разом з маленьким рудим спаніелем. [...] Бідолашна тітонька, вона часто розповідала мені, як вони

пішли, її чоловік тримав в руках білий плащ, а Ронні, її наймолодший брат, співав «Берті, чому ти не моя?»[4, с. 61]. Після прочитання і аналізу твору стає зрозумілим, що вся вигадана дівчиною історія має такий ефект на Фремтона тільки тому, що він не знає її родини і не зміг викрити її брехні. При перекладі ми намагалися зберегти задум автора і якомога точніше передати його, як в наведеному вище прикладі. Деякі культурні реалії, які можуть бути незнайомими для читача, ми намагалися пояснити, як, наприклад, «French window» - це різновид вікна, що фактично може виступати в якості дверей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Звичайно, твори Гектора Манро несуть в собі настільки багаті, різнобарвні та багатогранні дискурси, що виходять за межі представленої класифікації образів, до яких ми зверталися, щоб проілюструвати явище дискурсу. Незважаючи на свою витонченість і аристократизм, Гектор Манро був простою людиною, який не терпів лицемірства і фальші, присвятивши своє життя боротьбі проти цих та інших пороків суспільства найбільш дієвою для цього зброєю – мітким словом, гумором, іронією. Його творчість – це невичерпне джерело для дослідження дискурсів, і кожен дослідник відкриватиме все нові грані цього явища саме у творчості Гектора Манро.

Перелік використаних джерел:

1. Бурдейна О.Р. Етнокультурні дескриптори в художньому дискурсі. - Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2009.
2. Arduini S., Hodgson R., *Similarity and Difference in Translation*, New York – Rimini, Nida Institute – Guaraldi, 2004.
3. Pringle P.M. “Wolves by Jamrach”: the elusive undercurrents in Saki’s short stories. – The University of Aberdeen, 1993.
4. Selected stories / H. Munro (Saki); Авт. вступ. ст та комент. Є.В. Бондаренко. – Харків: Ранок-НТ. – 336 с